

Lublin, dnia 11 kwietnia 2023 r.

Dr hab. Jadwiga Potrzeszcz, prof. KUL
Katedra Teorii i Filozofii Prawa
Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Recenzja
osiągnięcia naukowego Dr Małgorzaty Augustyniak
w postępowaniu habilitacyjnym

1. Podstawa prawna i uwagi wprowadzające

Stosownie do uchwały Rady Naukowej Uniwersytetu Opolskiego nr 25/2023 z dnia 16 lutego 2023 r., na mocy której została powołana komisja habilitacyjna w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie – nauki prawne Dr Małgorzacie Augustyniak, przedkładam recenzję osiągnięcia naukowego Dr Małgorzaty Augustyniak.

Podstawę prawną niniejszej recenzji stanowi ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 574), dalej: Ustawa).

Dokonując oceny, czy osiągnięcie naukowe Dr Małgorzaty Augustyniak spełnia kryteria ustawowe, należy przede wszystkim uwzględnić treść art. 219 ust. 1 Ustawy w brzmieniu: „1. Stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która: 1) posiada stopień doktora; 2) posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej: a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku

opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a, lub b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowym lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b, lub c) 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne; 3) wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej”.

Zgodnie z art. 221 ust. 8 Ustawy: „Recenzenci, w terminie 8 tygodni od dnia doręczenia im wniosku, oceniają, czy osiągnięcia naukowe osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego odpowiadają wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 2, i przygotowują recenzje”.

Zatem w kontekście zacytowanego przepisu zadaniem recenzenta jest ocena osiągnięcia naukowego habilitanta w celu udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy to osiągnięcie naukowe stanowi znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym wypadku chodzi o dyscyplinę nauk prawnych.

Przenosząc te ustalenia na wyznaczoną mi rolę recenzenta w postępowaniu habilitacyjnym Dr Małgorzaty Augustyniak, stwierdzam, że we wniosku z dnia 14 czerwca 2022 r. o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne Habilitantka wskazała, jako osiągnięcie naukowe będące podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, monografię: *Solidaryzm i idea solidarności we francuskiej myśli polityczno-prawnej przełomu XIX i XX wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2021, ss. 382, ISBN 978-83-8100-270-7).

Dostarczone mi materiały (tj. egzemplarz monografii oraz kopie pozostałych publikacji; kopie certyfikatów i dokumentów potwierdzających działalność organizacyjną; autoreferat; wykaz osiągnięć naukowych stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny naukowej) umożliwiają w pełni na udzielenie odpowiedzi na pytanie: Czy przedłożona przez Dr Małgorzatę Augustyniak monografia, *Solidaryzm i idea solidarności we francuskiej myśli polityczno-prawnej przełomu XIX i XX wieku* (Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2021, ss. 382), stanowi znaczny wkład Autorki w rozwój nauk społecznych w dyscyplinie – nauki prawne?

W niniejszej recenzji udzielię odpowiedzi na to pytanie, a zatem ocenię, czy Habilitantka spełnia ustawowy wymóg stawiany osobom ubiegającym się o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego.

2. Ocena osiągnięcia naukowego, określonego w art. 219 ust. 1 pkt 2

Ustawy

W postępowaniu habilitacyjnym Pani Dr Małgorzata Augustyniak przedstawiła jako osiągnięcie naukowe, o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2 Ustawy, monografię pt. *Solidaryzm i idea solidarności we francuskiej myśli polityczno-prawnej przełomu XIX i XX wieku* (Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2021, ss. 382). W załączniku do komunikatu Ministra Edukacji i Nauki z dnia 22 lipca 2021 r. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski znajduje się w wykazie wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe na poziomie I (80 punktów).

Monografia Habilitantki została na etapie wydawniczym zrecenzowana przez Dr hab. Martę Baranowską, prof. UMK oraz Prof. dra hab. Macieja Marszałę. Jak wynika z treści fragmentów recenzji zamieszczonych na okładce monografii, Recenzenci podkreślali znaczenie dla nauki podjętego w monografii problemu. W swojej recenzji wydawniczej Dr hab. Marta Baranowska, prof. UMK, podkreśliła m.in. że „Autorka postawiła sobie za cel ująć ideę solidarności we francuskiej

myśli polityczno-prawnej bardzo szeroko, tzn. w perspektywie socjologicznej, filozoficznej oraz prawnej”. W przekonaniu cytowanej Recenzentki, „podjęcie tego tematu jest w pełni zasadne i ważne z perspektywy polskiego dyskursu naukowego”. Natomiast drugi Recenzent, Prof. dr hab. Maciej Marszał, podkreślił w swojej recenzji wydawniczej, że: „Solidarność to nie tylko pojęcie prawne i politologiczne, ale także etyczne, stąd też nie bez znaczenia są związki między solidarnością a takimi pojęciami, jak dobro wspólne, sprawiedliwość społeczna, odpowiedzialność, troska, altruizm czy również spójność grupowa, zaufanie. Właśnie przed takim trudnym zadaniem badawczym, tj. zadaniem określenia pojęcia solidarności i idei solidaryzmu we francuskiej myśli politycznej stanęła dr Małgorzata Augustyniak. [...] Rozpiętość tematyczna i waga poruszanej problematyki czynią z omawianej pracy pozycję interesującą oraz przydatną naukowo. Książka może mieć wartość poznawczą nie tylko dla prawnika, ale także politologa, filozofa, historyka i socjologa”.

Lektura tej dość obszernej rozprawy była dla mnie interesującym intelektualnym przeżyciem. W dobrym stylu, na wysokim poziomie naukowym, Pani Doktor najpierw wprowadza czytelnika w koncepcję naukową swego dzieła, aby następnie ten zamysł konsekwentnie zrealizować. Jako cel naukowy monografii, Autorka wskazała określenie istoty i przejawów solidarności z perspektywy historii doktryn polityczno-prawnych, ze szczególnym uwzględnieniem myśli francuskiej okresu drugiej połowy XIX i pierwszej połowy XX wieku. W ramach tak określonego celu badawczego Autorka podjęła szereg precyzyjnie określonych problemów badawczych. Należą do nich: 1) omówienie głównych płaszczyzn rozważań nad solidarnością oraz dokonanie analizy podobieństw i różnic między tymi ujęciami; 2) wskazanie konstytutywnych cech solidarności; 3) określenie wpływu solidarności i bazującego na niej solidaryzmu na konkretne rozwiązania ustrojowo-prawne, w szczególności odnoszące się do prawa konstytucyjnego, ale również w odniesieniu do prawa pracy oraz kwestii socjalnych; 4) określenie znaczenia solidaryzmu w rozważaniach o prawie.

Od początku do końca lektury towarzyszyło mi niczym niezmacone przekonanie, że mam przed sobą dzieło w całości przemyślane i umiejętnie skomponowane. Dobrze to świadczy o dojrzałości naukowej Autorki. Przekonanie to wzmacnia dodatkowo fakt, że chociaż Pani Dr Małgorzata Augustyniak podjęła problematykę niełatwą, to bardzo dobrze wywiązała się z zadania, które przed sobą postawiła.

Na podkreślenie zasługuje oryginalny (na polskim gruncie naukowym) charakter prowadzonych przez Habilitantkę badań przeprowadzonych z znacznej mierze w oparciu o źródła francuskojęzyczne. Autorka dokonała krytycznej analizy wielu francuskich aktów normatywnych, a także wielu francuskojęzycznych tekstów źródłowych prezentujących poglądy doktryny. Na podstawie bogatego materiału źródłowego Autorka z powodzeniem zrealizowała cele badawcze swojej rozprawy naukowej. W sposób twórczy opracowała tytułowe zagadnienie solidaryzmu i idei solidarności we francuskiej myśli polityczno-prawnej przełomu XIX i XX wieku. Wprawdzie problematyka solidarności i solidaryzmu była już podejmowana w literaturze, ale brakowało dotychczas w dyskursie naukowym głębszego namysłu nad znaczeniem pojęcia solidarności w kontekście nauk prawnych, w szczególności z zakresu doktryn politycznych i prawnych. Autorka z powodzeniem wypełniła tę lukę w badaniach naukowych.

Struktura monografii jest standardowa, zawiera wstęp, trzy rozdziały podzielone na punkty i podpunkty, zakończenie oraz bibliografię, a także krótkie streszczenie w języku angielskim. We wstępie Autorka wprowadziła czytelnika w tematykę rozprawy, określiła cele badawcze, dotychczasowy stan badań oraz zastosowane metody. Omawiając stan badań nad podjętą problematyką, Autorka stwierdziła, że w polskiej nauce „temat dotyczący solidarności we francuskiej myśli polityczno-prawnej XIX i XX wieku nie znalazł dotychczas kompleksowego opracowania. Zagadnienie to pojawiało się w niezbyt licznych pracach w okresie międzywojennym i powojennym. Brakuje również szerszego opracowania oryginalnej z punktu widzenia teorii prawa oraz doktryny prawa cywilnego myśli Léona Duguíta. Jego teoria doczekała się interpretacji jedynie w kilku dawnych

publikacjach oraz została ujęta w formie rozdziałów w niektórych monografiach poświęconych historii doktryn polityczno-prawnych” (s. 13-14). Ponieważ monografia Dr Małgorzaty Augustyniak została opublikowana w 2021 r., to w czasie jej przygotowywania cytowana wypowiedź odzwierciedlała rzeczywisty stan badań. Jednakże trzeba zauważyć, że ostatnio ukazały się publikacje Michała Sopińskiego, w szczególności na temat myśli Léona Duguita. Należy tu przede wszystkim wskazać na monografię: Michał Sopiński, *Solidarystyczna wizja prawa i państwa w myśli Léona Duguit*, Wydawnictwo DiG, Warszawa 2022, a także książkę tegoż autora: Michał Sopiński, *W poszukiwaniu utraconej więzi. Narodziny i zmierzch solidarności w XIX-wiecznej Francji*, Wydawnictwo DiG, Warszawa 2022. Ponadto Michał Sopiński opublikował artykuł: *Własność jako funkcja społeczna w koncepcji Léona Duguita*, „Prawo i Więź” 2022, nr 4, s. 135-145. Trzeba również odnotować, że Michał Sopiński powołuje monografię dr Małgorzaty Augustyniak.

Adekwatnie do przyjętego celu badawczego Dr Małgorzata Augustyniak dobrała i zastosowała metody naukowe. Przede wszystkim wiodącą metodą jest metoda historycznoprawna, która była przydatna do analizy tekstów źródłowych. Ponadto zastosowana została metoda dogmatycznoprawna, pomocna w dokonaniu wykładni przepisów w obowiązujących, w badanym okresie, aktach normatywnych. Autorka zastosowała również metodę komparatystyczną, za pomocą której dokonała porównań stanowisk ukształtowanych w różnych tradycjach europejskiej kultury politycznoprawnej, a także rozwiązań normatywnych i podejść teoretycznoprawnych wypracowanych na gruncie poszczególnych narodowych wariantów ówczesnej europejskiej kultury prawnej. W mojej ocenie Autorka prawidłowo wybrała i zastosowała wymienione metody naukowe.

W rozdziale pierwszym – *Solidarność – podstawy pojęciowe, socjologiczne i filozoficzne* – Autorka podjęła się wstępnego określenia pojęcia solidarności, co nie jest łatwe z uwagi na to, że – jak podkreśliła Autorka – „solidarność należy do pojęć, których nie da się poznać domknąć; w zależności od tego, do jakich

celów ją odniesiemy, uzyskamy ocenę skutków, jakie może wywołać” (s. 17). Dostrzegając w literaturze synonimiczne traktowanie pojęcia solidarności i pojęcia solidaryzmu, Autorka zaproponowała pewne rozróżnienie, zgodnie z którym solidarność to pewna idea, której rozumienie powiązane jest z towarzyszącym jej kontekstem, jak np. kontekstem socjologicznym, biologicznym, ekonomicznym czy etycznym. Natomiast poprzez solidaryzm Autorka rozumie nurt myśli polityczno-prawnej, z którego wynika praktyka działania państwa ze względu na solidarność społeczną, która zmierza do znaczącego ograniczenia gospodarki wolnorynkowej, do zwiększenia roli państwa oraz ingerencji w kształt relacji między jednostkami w społeczeństwie. Tak określony solidaryzm, w przekonaniu Autorki, opiera się na solidarności, lecz nie utożsamia się z nią (por. s. 19).

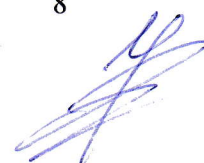
Omawiając tradycję doktrynalną solidarności Autorka trafnie dostrzega jej genezę w myśli starożytnych filozofów, a także rozwój w katolickiej nauce społecznej. Nawiązuje do takich pojęć jak dobro wspólne i sprawiedliwość społeczna. Autorka wyjaśnia rozumienie dobra wspólnego w myśli św. Tomasza z Akwinu, a także późniejsze interpretacje tego pojęcia, w szczególności relację dobra wspólnego do dobra osoby ludzkiej, trafnie podkreślając komplementarność i wzajemną zależność pomiędzy jednostką a wspólnotą. Natomiast jeśli chodzi o pojęcie sprawiedliwości społecznej, to brakuje na kartach recenzowanej monografii wyjaśnienia genezy i rozumienia tego pojęcia. Autorka jedynie lapidarnie odnosi się do nauczania papieży, w których pojawia się pojęcie sprawiedliwości społecznej. Chociaż w treści monografii pojęcie sprawiedliwości społecznej pojawia się w różnych kontekstach, w związku z tytułową solidarnością, to nigdzie nie zostało ono sprecyzowane. Tymczasem dyskusja nad rozumieniem pojęcia sprawiedliwości społecznej sięga samej genezy kształtowania się tego pojęcia, tj. początków XIX wieku. Pisał o tej dyskusji Antoni Szymański (1881-1942) – prekursor katolickiej nauki społecznej w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim – w artykule pt. *O sprawiedliwości społecznej* (zob. A. Szymański, *O sprawiedliwości społecznej*, w: *Antoni Szymański. O sprawiedliwość społeczną. Wybór pism*, wyboru dokonała, wstępem i przypisami opatrzyła Jadwiga Potrzebszcz, Ośrodek

Myśli Politycznej, Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2018, s. 381-414). Poglądy Antoniego Szymańskiego na temat sprawiedliwości społecznej zaprezentowałam w artykule: J. Potrzeszcz, *Sprawiedliwość społeczna w poglądach Antoniego Szymańskiego*, „Studia Prawnicze KUL” 2022, nr 1, s. 223-245. W moim przekonaniu, pojęcie sprawiedliwości społecznej jest na tyle istotne z punktu widzenia podjętego przez Autorkę tematu, a także na tyle niejednoznaczne, że Autorka powinna była poświęcić temu pojęciu więcej uwagi, w tym sięgnąć do literatury z czasów, gdy pojawiło się ono w dyskursie naukowym, nie zaś jedynie posługiwać się nim w różnych kontekstach, bez żadnej głębszej refleksji.

Pisząc o wielowymiarowości idei solidarności, Autorka uwzględniła ujęcie socjologiczne (Auguste Comte, Émile Durkheim), ujęcie solidarności jako idei politycznej (Pierre Leroux), solidarność w filozofii politycznej Henriego Bergsona oraz Georges’a Sorela. W podsumowaniu rozdziału pierwszego Autorka stwierdziła m.in., że idea solidarności ma różnorodne źródła, które jednakże „odwołują się do powinności mających początek we wspólnotowej naturze człowieka” (s. 114).

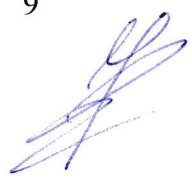
W rozdziale drugim – *Solidaryzm jako współpraca i zobowiązanie* – Charles Gide i Léon Bourgeois w kontekście epoki – Habilitantka omówiła koncepcje wymienionych autorów, uznając, że są one najważniejsze i mogą stanowić punkt wyjścia w rozważaniach na temat kształtowania się solidaryzmu jako odrębnego nurtu w myśli polityczno-prawnej. Rozważania zawarte w tym rozdziale są wnikliwe i prowadzą do realizacji podjętych celów badawczych, w tym w szczególności ukazania wpływu solidarności i solidaryzmu na konkretne rozwiązania ustrojowo-prawne, które Habilitantka precyzyjnie wskazała wymieniając konkretne akty normatywne. Habilitantka przekonująco wykazała, że francuscy myśliciele, odwołując się do intelektu, emocji i woli działania „nasycili ideę solidarności treścią, z której wyłonił się ustawodawstwo socjalne III Republiki, później zaś rozwiązania typowe dla nowoczesnego państwa opiekuńczego” (s. 240).

W rozdziale trzecim – *Solidaryzm w myśli prawnej Léona Duguita* – Autorka dokonała dogłębnej analizy i interpretacji tytułowego zagadnienia, wychodząc od trafnego założenia, że Léon Duguit stworzył najpełniejszy system teoretycznoprawny, w którym centralne miejsce zajmuje zjawisko solidarności. Kolejno, w sposób logiczny i metodologicznie uzasadniony, Autorka omawia takie zagadnienia, jak: założenia metodologiczne i filozoficzne, koncepcja norm społecznych Léona Duguita, solidarystyczne ujęcie państwa, państwo w perspektywie historiozoficznej, konwergencja prawa publicznego i prywatnego, społeczne znaczenie prawa prywatnego.

Omawiając koncepcję norm społecznych Léona Duguita, Autorka stwierdziła m.in., że w zarysowanej perspektywie „prawo nie może być pojmowane jako niezmienny ideał, do jakiego nawoływały klasyczne teorie prawa natury” (s. 26). Następnie w treści przypisu wyjaśnia, że „[k]lasyczna – substancjalna – koncepcja prawa natury wyrastała przede wszystkim z filozofii Tomasza z Akwinu. Jego rozumienie prawa opiera się na założeniu realnie istniejących, transcendentnych, powszechnie ważnych – uniwersalnych – wartości, których ostatecznym źródłem jest Bóg. Możliwy do zrekonstruowania na tej podstawie aksjologicznej system normatywny ma charakter statyczny” (s. 265). Takie wyjaśnienie Autorki budzi moje zastrzeżenia. Wyjaśnienie to nie jest oparte na analizie treści *Sumy teologicznej* św. Tomasza z Akwinu, a zwłaszcza jej części dotyczącej prawa, w tym szczególnie zagadnienia 94: *O prawie naturalnym*. W artykule 5 zagadnienia 94 św. Tomasz z Akwinu stawia pytanie: Czy prawo natury może się zmieniać? Odpowiadając na tak postawione pytanie, św. Tomasz z Akwinu wprost stwierdza, że „prawo naturalne, gdy chodzi o jego pierwsze ogólne zasady, nie może ulec zmianie. Natomiast gdy chodzi o wtórne przykazania, a więc o szczegółowe wnioski z owych zasad, to prawo naturalne nie zmienia się aż tak, żeby w większości wypadków nie uchodziło za słuszne to, co ono nakazuje. Może jednak ulec zmianie w jakiejś osobliwej sprawie i w mniejszości wypadków z powodu jakichś osobliwych przyczyn, przeszkadzających w zachowaniu owych przykazań” (Tomasz z Akwinu, *Suma teologiczna (Summa Theologiae)*. *O prawie,*

w: A. Kość, T. Barankiewicz, J. Potrzezecz, *Filozofia prawa. Wybór tekstów źródłowych*, Lublin 2007, s. 99). Z uwagi na wyróżnienie przez św. Tomasza zasad pierwszorzędnych (ostatecznie sprowadzających się do zasady: dobro należy czynić, a zła unikać) i drugorzędnych (tj. wniosków szczegółowych z ogólnych zasad), nie można mówić o jedynie statycznym charakterze prawa naturalnego w myśli św. Tomasza z Akwinu. Współczesne interpretacje poglądów św. Tomasza na prawo naturalne wskazują na dynamikę tego prawa. Przykładowo można zacytować pogląd Arthura F. Utza, który wprost stwierdził, że „myślenie prawnonaturalne nie ma nic wspólnego z tworzeniem katalogu wiecznie obowiązujących norm prawnych. [...] Według Tomasza z Akwinu prawo naturalne nie jest niczym innym jak tylko stosowaniem ogólnego imperatywu, dokonywanym przez rozum praktyczny i opartym na doświadczeniu, w celu porządkowania życia społecznego odnośnie do powszechnych, egzystencjalnych celów człowieka. [...] prawo naturalne nie jest żadnym katalogiem raz na zawsze sformułowanych norm prawnych, lecz istnieje w rozumie praktycznym, który zdolny jest do tego, aby rozpoznać zasady do urzeczywistniania egzystencjalnych celów w danym społeczeństwie, uwzględniając jego ekonomiczne i społeczne uwarunkowania” (A. F. Utz, *Prawo naturalne jako pojęcie zbiorcze niepozytywistycznych teorii prawa*, tłumaczenie z języka niemieckiego: Antoni Kość, Jadwiga Potrzezecz „Roczniki Nauk Prawnych” 2010, nr 1, s. 72-76). Ponadto wątpliwości budzi przypisywanie św. Tomaszowi z Akwinu przyjęcia założenia realnie istniejących, transcendentnych, powszechnie ważnych – uniwersalnych – wartości jako podstawy jego rozumienia prawa naturalnego. Aby nie wchodzić w szczegóły, należy jedynie zaznaczyć, że aksjologia jako nauka o wartościach nie powstała w ramach tomizmu, lecz w kręgu neokantystów. W filozofii klasycznej sama problematyka aksjologiczna występowała oczywiście, ale nie posługiwano się pojęciem wartości, lecz pojęciem dobra (zob. na ten temat: J. Potrzezecz, *Idea prawa w orzecznictwie polskiego Trybunału Konstytucyjnego*, Lublin 2007, s. 71-78).

Niezależnie od podniesionych szczegółowych uwag krytycznych, treść rozdziału trzeciego należy ocenić pozytywnie. W sposób rzetelny Habilitantka przedstawia myśl Léona Duguita i jej – zaprezentowany na kartach monografii – tok myślenia prowadzi do realizacji wyznaczonych przez Autorkę celów badawczych. W podsumowaniu tego rozdziału Habilitantka wyciąga wniosek, że u Duguita „solidarność pełni rolę konstytutywną dla całego systemu myślowego, determinuje zarówno sferę faktów, jak też powinności” (s. 340). Wniosek ten Autorka precyzyjnie uzasadnia.

Całość rozważań wieńczy zakończenie, w którym Autorka zdaje sprawę z realizacji celów badawczych i formułuje ostateczne wnioski. Robi to w sposób rzetelny i komunikatywny.

Pani Dr Małgorzata Augustyniak w umiejętny sposób połączyła wyniki badań odnoszących się do poszczególnych wyróżnionych kwestii szczegółowych z dostrzeżeniem ich wpływu na konkretne unormowania ustrojowo-prawne. Tym samym Habilitantka osiągnęła swój cel badawczy.

Pod względem metodologicznym praca także zasługuje na wysoką ocenę. Napisana została bardzo dobrym językiem prawniczym oraz poprawnym, niemal bezbłędnym, językiem polskim. Pani Dr Małgorzata Augustyniak wykazała niezwykle wielką erudycję, opierając swoje rozważania na rozległej literaturze przede wszystkim z zakresu historii doktryn politycznych i prawnych, ale także z zakresu teorii i filozofii prawa. Habilitantka powołuje się na literaturę polskojęzyczną, ale także w znacznej mierze bazuje na literaturze napisanej w językach obcych, w szczególności w języku francuskim. Autorka powołuje także wiele aktów normatywnych w języku francuskim. Poprawnie operuje systemem odnośników, rzetelnie dokumentując źródła swoich inspiracji oraz wzbogacając podstawowe treści rozważań o interesujące dygresje i uzupełnienia. Wszystkie te fakty bardzo dobrze świadczą o warsztacie naukowym i dojrzałości naukowej Habilitantki.

Według mojej oceny Pani Dr Małgorzata Augustyniak bardzo dobrze wykazała, że potrafi prowadzić samodzielnie badania naukowe. Posługuje się

wysokiej klasy aparatem naukowym. Jest znakomicie przygotowana do samodzielnej pracy naukowo-badawczej. Bogactwo treści recenzowanej monografii stanowi niezbity dowód na to, że Dr Małgorzata Augustyniak posiada rozległą, specjalistyczną wiedzę w zakresie podjętych badań naukowych.

3. Konkluzja

Odpowiadając na postawione na wstępie pytanie: 1) Czy przedłożona przez Dr Małgorzatę Augustyniak monografia, *Solidaryzm i idea solidarności we francuskiej myśli polityczno-prawnej przełomu XIX i XX wieku* (Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2021, ss. 382), stanowi znaczny wkład Autorki w rozwój nauk społecznych w dyscyplinie – nauki prawne? – pragnę podkreślić, że jestem absolutnie przekonana co do zasadności udzielenia odpowiedzi pozytywnej.

Konkludując jednoznacznie stwierdzam, że przedłożone mi do oceny osiągnięcie naukowe Pani Dr Małgorzaty Augustyniak, określone w art. 219 ust. 1 pkt 2 Ustawy, stanowi znaczny wkład Autorki w rozwój nauk społecznych w dyscyplinie – nauki prawne.

Pani Dr Małgorzata Augustyniak spełniła zatem ustawowy wymóg stawiany osobom ubiegającym się o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Z pełnym przekonaniem, w sposób jednoznaczny, wyrażam pozytywną opinię w sprawie nadania Pani Dr Małgorzacie Augustyniak stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie – nauki prawne.

